МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали IX науково-практичної конференції
з міжнародною участю

м. Харків, 27 жовтня 2026 року

Харків – 2026

Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали IX науково-практичної конференції з міжнародною участю

м. Харків, 27 жовтня 2026 року

Харків
ХНМУ
2026

УДК 614(477)(082)
Г87

Затверджено вченою радою ХНМУ
Протокол № 10 від 29.10.2026 р.

Редакційна колегія: Наконечна О. А., Нестеренко В. Г., Огнєв В. А., Помогайбо К. Г., Мартиненко Н. М.

Г87 Громадське здоров'я в Україні: проблеми та рішення «Томілінські читання»: матеріали IX науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 27 жовтня 2026 р. / ред. кол.: О. А. Наконечна, В. Г. Нестеренко, В. А. Огнєв та ін. Харків, 2026. 592 с.

DOI: 10.5281/zenodo.24249730.
URL: https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/38983

УДК 614(477)(082)

© Харківський національний медичний університет, 2026
© О.А. Наконечна, В.Г. Нестеренко, В.А. Огнєв та ін., 2026

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1067-14 (дата звернення: 22.09.2026).

2. Методичні вказівки щодо застосування засобу «Сурфаніос Лемон Фреш» з метою дезінфекції та передстерилізаційного очищення : затвердж. МОЗ України. Київ, 2020. 24 с.

3. Методичні вказівки щодо застосування засобу «Бланідас Актив» для дезінфекції, достерилізаційного очищення та стерилізації : затвердж. МОЗ України. Київ, 2021. 18 с.

4. Методичні вказівки щодо застосування засобу «Деланол» для дезінфекції та передстерилізаційного очищення інструментарію : затвердж. МОЗ України. Київ, 2019. 16 с.

5. Глушкевич Т. Г., Недашківська В. В. Епідеміологічні ризики інфікування вірусними гепатитами В і С під час надання немедичних послуг (татуювання, пірсинг, косметологія). Профілактична медицина. 2022. № 3 (29). С. 45–52.

6. CDC. Infection Control Principles for Tattooing and Body Piercing. Centers for Disease Control and Prevention. 2023. URL: https://www.cdc.gov/infectioncontrol/guidelines/index.html (accessed: 22.09.2026).

Бережна А.В., Чумаченко Т.О.
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна

ІНФЕКЦІЇ, ЩО ПЕРЕДАЮТЬСЯ СТАТЕВИМ ШЛЯХОМ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

Інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), належать до одних з найбільш поширених у світі. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров’я, загалом у 2020 році було зареєстровано 374 мільйони нових випадків інфікування на такі виліковні ІПСШ як гонорея, сифіліс, хламідіоз і трихомоніаз. ІПСШ негативно впливають на репродуктивне здоров’я чоловіків і жінок; можуть призвести до безпліддя, ускладненого перебігу вагітності та вроджених вад розвитку плода [1].

Ефективний епідеміологічний нагляд дозволяє стримувати поширення збудників ІПСШ, розробляти дієві національні стратегії з профілактики й протидії ІПСШ, та зберігати репродуктивний потенціал населення. Сфера громадського здоров'я в Україні наразі активно трансформується, а вітчизняні системи моніторингу та епідеміологічного нагляду інтегруються в європейську мережу. Між тим, військова агресія росії ускладнює перехід України до сучасних моделей управління в сфері громадського здоров'я та спричиняє зростання тягаря інфекційних захворювань.

Мета дослідження – виявити прогалини в системі епідеміологічного нагляду за ІПСШ в Україні та визначити напрямки її удосконалення.

Матеріали та методи. Було оцінено наступні складові системи епідеміологічного нагляду за ІПСШ. По-перше, наявність законодавчої бази, яка б регламентувала питання профілактики, раннього виявлення, моніторингу та лікування випадків ІПСШ, а також її відповідність міжнародним стандартам та доказовим практикам. По-друге, зміни в динаміці реєстрації випадків ІПСШ в Україні за період з 2015 по 2024 роки. По-третє, кількість медичних закладів, які надають спеціалізовану медичну допомогу хворим на ІПСШ та їхню забезпеченість медичними кадрами. Для аналізу було використано публічні дані медичної звітності щодо зареєстрованих серед населення випадків ІПСШ, а також дані щодо діяльності закладів охорони здоров'я за 2015–2024 роки (форми № 9 та № 47 відповідно). Дослідження стосувалося епідеміологічного нагляду за гонококовою інфекцією, сифілісом, хламідійною інфекцією та трихомоніазом. Нормативні документи та статистичні дані щодо інших ІПСШ було виключено з аналізу. Дослідження є частиною науково-дослідної роботи з номером держреєстрації 0126U002131.

Результати дослідження. Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ України) № 1726 від 30.07.2020 року до переліку біологічних патогенів, що підлягають епідеміологічному нагляду, входять бактерії видів *Neisseria gonorrhoeae, Treponema pallidum* та *Chlamydia trachomatis*. Наказ № 1726 відносить гонорею, сифіліс (крім вродженого

сифілісу) і хламідійну інфекцію (в тому числі венеричну лімфогранульому) до другої групи інфекційних захворювань для потреб епідеміологічного нагляду, тобто тих інфекцій, що можуть викликати значний рівень захворюваності та/або смертності. Вроджений сифіліс включено до третьої групи інфекційних захворювань, які поступово охоплюються епідеміологічним наглядом в Україні. Наказом МОЗ України № 905 від 28.12.2015 року затверджено стандартизовані відповідно до критеріїв Європейського Союзу (ЄС) критерії визначення випадків зазначених ІПСШ, що уніфікує епідеміологічний нагляд на рівні мережі ЄС.

Аналіз нормативних документів показав, що епідеміологічний нагляд за трихомоніазом в Україні не ведеться. Водночас, статистичний облік пацієнтів з підтвердженим діагнозом трихомоніазу та інших ІПСШ здійснюється шляхом заповнення форми первинної облікової документації № 89-1/о та річної форми звітності № 9. Слід зазначити, що на рівні ЄС трихомоніаз також не підлягає епідеміологічному нагляду [2]. В Сполучених Штатах Америки трихомоніаз не належить до захворювань, щодо яких передбачена обов'язкова реєстрація, а дані про його поширеність переважно отримують за результатами епідеміологічних досліджень [3]. Рекомендованою практикою у разі виявлення трихомоніазу є проведення тестування на інші ІПСШ, зокрема ВІЛ-інфекцію, оскільки при інфікуванні *Trichomonas vaginalis* ризик зараження вірусом імунодефіциту людини зростає у 1,5 рази [4].

Нормативна база щодо лікування та профілактики ІПСШ в Україні наразі поступово оновлюється. Зокрема, у 2022 році було затверджено стандарти медичної допомоги «Аномальні вагінальні виділення», а у 2023 році – «Запальні захворювання органів малого таза» та «Сифіліс», які ґрунтуються на принципах доказової медицини та відповідають сучасним міжнародним рекомендаціям.

Незважаючи на наявність законодавчих документів, які регламентують питання статистичної звітності та епідеміологічного нагляду за ІПСШ в Україні, результати аналізу динаміки реєстрації випадків ІПСШ вказують на проблеми у їхньому виявленні та діагностиці. Так, у 2015 році було зареєстровано 5750 випадків гонококової інфекції (з них 3858 випадків – серед чоловіків та 1892

випадки – серед жінок). У 2024 році було зареєстровано 713 випадків гонококової інфекції (з них 401 випадок – серед чоловіків та 312 випадків – серед жінок), що у 8 разів менше у порівнянні з 2015 роком. Кількість випадків сифілісу (крім вродженого сифілісу), зареєстрованих у 2015 році становила 3227, а у 2024 році – 2319. На фоні загального зниження кількості випадків сифілісу в Україні спостерігається зміна структури захворюваності – зростає частка пізнього та неуточнених форм сифілісу [5]. В той же час в країнах ЄС/Європейської економічної зони захворюваність на сифіліс та гонорею суттєво підвищилась. Зокрема, Європейський центр з профілактики та контролю захворювань повідомляє, що показник реєстрації випадків захворювання на гонорею за період з 2015 по 2024 роки зріс на 303 %. Крім того, в європейських країнах дедалі частіше виділяють штами *Neisseria gonorrhoeae*, стійкі до цефтріаксону, що ускладнює лікування гонорейної інфекції [6–8].

Аналіз річних форм звітності № 9 також виявив тенденцію до зменшення кількості випадків інших ІПСШ в Україні. Наприклад, кількість випадків трихомоніазу скоротилась з 52423 у 2015 році до 7448 у 2024 році, а кількість випадків хламідійної інфекції та хламідійної лімфогранульоми зменшилась з 20048 у 2015 році до 2857 у 2024 році.

Найбільш очевидними причинами зниження частоти реєстрації випадків ІПСШ в Україні є негативний вплив пандемії COVID-19 та війна. Однак, слід враховувати, що протягом останніх років широко проводилася реорганізація закладів охорони здоров'я. Це призвело до ліквідації або об'єднання окремих медичних установ. Наприклад, кількість шкірно-венерологічних диспансерів в Україні зменшилась з 57 у 2015 році до 7 у 2024 році. Також скоротилася кількість штатних лікарських посад за напрямком «дерматовенерологія» – з 2427,75 у 2015 році до 1723,75 у 2024 році. Проте, навіть на фоні скорочення кількості штатних посад спостерігався брак кадрів у державних закладах охорони здоров'я. Вірогідно, це є результатом переходу частини працівників на роботу до приватних медичних закладів та виїзду частини працівників за кордон через війну.

Таким чином, діагностична складова системи епідеміологічного нагляду за ІПСШ в Україні потребує удосконалення. Враховуючи безсимптомний перебіг більшості ІПСШ, важливим елементом

епідеміологічного нагляду є проведення скринінгових досліджень, особливо в групах біоповедінкового ризику та серед осіб, які ведуть безладне статеве життя. Зростання кількості випадків лікарсько-стійкої гонореї в країнах Європи може слугувати індикатором недовиявлення подібних випадків в Україні. Існує потреба в посиленні контролю за лікуванням гонорейної інфекції, зокрема щодо запобігання самолікуванню.

Висновки. Тягар ІПСШ в Україні залишається недооціненим. Нормативно-правове забезпечення епідеміологічного нагляду за ІПСШ в Україні узгоджується з міжнародними стандартами, однак існують проблеми у виявленні та реєстрації випадків ІПСШ, тому діюча система епідеміологічного нагляду має бути спрямована на активний пошук хворих.

Перелік використаних джерел:

1. World Health Organization. Sexually transmitted infections (STIs). 2025. Режим доступу: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sexually-transmitted-infections-(stis) (дата звернення: 30.09.2026).
2. European Centre for Disease Prevention and Control. European Network for STIs. Режим доступу: https://www.ecdc.europa.eu/en/about-ecdc/partners-and-networks/disease-and-laboratory-networks/european-network-stis (дата звернення: 30.09.2026).
3. Workowski K. A., Bachmann L. H., Chan P. A. et al. Sexually Transmitted Infections Treatment Guidelines, 2021. *MMWR Recommendations and Reports.* 2021. Vol. 70, No. 4. P. 87.
4. World Health Organization. Trichomoniasis. 2026. Режим доступу: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/trichomoniasis (дата звернення: 30.09.2026).
5. Starkova V. Morbidity structure of syphilis in the Kharkiv region and Ukraine during 2021–2025: Retrospective epidemiological analysis // V. Starkova, A. Berezhna // International scientific interdisciplinary conference of young scientists and medical students ISIC, Kharkiv, 25-27 May 2026. P. 48–50.

6. Черкашина М. Аналіз захворюваності на сифіліс в Україні та країнах Європи за період з 2016 по 2023 роки / М. Черкашина, А. Бережна // Людина, довкілля і війна: медичний вимір: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. Харків: УМСН, 2026. С. 294–296.

7. European Centre for Disease Prevention and Control. Gonorrhoea. In: ECDC. Annual epidemiological report for 2024. Stockholm: ECDC; 2026.

8. European Centre for Disease Prevention and Control. Drug-resistant gonorrhoea on the rise in Europe, ECDC warns. 2026. Режим доступу: https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/drug-resistant-gonorrhoea-rise-europe-ecdc-warns (дата звернення: 30.09.2026).

Nesterenko V.G, Pomohaibo K.G.
Kharkiv National Medical University,
Kharkiv, Ukraine

STATISTICAL MODELING OF RISK FACTORS FOR THE DEVELOPMENT OF CHRONIC DISEASES

Introduction. Chronic non-infectious diseases are one of the most significant problems of modern medicine and public health. This group includes cardiovascular diseases, type 2 diabetes, chronic respiratory diseases, oncological diseases and other conditions characterized by a long course and the need for long-term medical supervision. The development of chronic diseases is associated with the combined effect of demographic, genetic, behavioral and clinical factors.

In this regard, the use of biostatistics methods for the quantitative assessment of risk factors and the construction of forecasting models is of particular importance. Modern studies demonstrate the widespread use of statistical methods and machine learning algorithms to assess the individual risk of developing chronic diseases [1,2]. At the same time, traditional statistical models remain important due to the interpretability of the results and the ability to quantitatively assess the contribution of individual factors.

Statistical modeling of risk factors is a set of methods that allow establishing a relationship between certain characteristics of the patient and the probability of the occurrence of the disease. Depending on the

Чумаченко Т.О., Нізяєва В.В., Райлян М.В.
Епідеміологічний нагляд у цифрову епоху: від збору даних до інтелектуальної системи підтримки рішень..... **215**

Литвинова Л.О., Бондар А.Г.
Динаміка захворюваності на коінфекцію туберкульозу та ВІЛ-інфекції в Україні протягом 2010–2025 років..... **220**

Кий-Кокарєва В.Г.
Доказова медицина при формуванні здорового способу життя.... **223**

Агапова М.Д., Горбунова А.Ю., Монакова О.С.
Епідеміологічна діагностика туберкульозу в Харківській області в системі епідеміологічного нагляду..... **227**

Бабієнко В.В., Гущук І.В.,Мокієнко А.В.
Штучний інтелект у клінічній нутріціології: можливості, ризики та принципи відповідального впровадження..... **230**

Орловська К.В., Гарт А.О.
Епідеміологічний нагляд та інфекційний контроль парентеральних інфекцій: вибір дезінфектантів у передстерилізаційній обробці в тату та пірсинг індустрії..... **234**

Бережна А.В., Чумаченко Т.О.
Інфекції, що передаються статевим шляхом: проблеми та напрями удосконалення системи епідеміологічного нагляду в Україні..... **237**

Nesterenko V.G, Pomohaibo K.G.
Statistical Modeling of Risk Factors for the Development of Chronic Diseases..... **242**

Наукове видання

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали IX науково-практичної конференції
з міжнародною участю

Відповідальна за випуск В. Г. Нестеренко

Формат А 5. Ум. друк. арк. 36,75 Зам. №

Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmurio@gmail.com
vid.redact@knmu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виробників І розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.